

Mihez kezd a hetilapos szerkesztő, ha olyan írás kerül a kezébe, amelyről tudja, ez aligha jelenhet meg a zöld populárisban? Régi, rossz beidegződéseit, a belső cenzúra hajdani bravúrját elhessegetné magától, de mi legyen a kézirattal? Hova küldje? A papírkosárba? Valamelyik csámcsogó bulvárlaphoz tessékélje a szerzőt? Hallgasson kukán, mintha nem tudná, az írásban felforrósodó indulat igaz, hiteles és jobbítani akaró? Ezúttal néhány, szerkesztői papírkosártól megmentett szöveget markoltunk egybe ama reménytől vezérelve, a büntetés-végrehajtás szakmai folyóiratánál hitelesebb fórumot ezen indulatok és panaszok közreadására nem is találhatnánk. Igaz, felügyelők, névtelen bévések keserű (ám jogos?) monológjai áradnak, nyoma sincs az elmélet szűrte fegyelemnek, letisztult távolságtartásnak. Miért is lenne? Életükről, őrhelyükről, közmegítélésükről, konfliktusaikról beszélnek, s talán szerencse, hogy a BörtönÚjság kipróbált munkatársai ezúttal nem szűrték kavicsmentesre, kilúgozotttra szavaikat. Mondom, szerencsére. Természetesen másoknak is felkínáljuk a véleményalkotás jogát. A vitaterepet: fókuszban a munkáját tisztességgel végző bévés. Ahogy másutt mondják, korántsem bántó éllel: a smasszer!

Turbók Attila

„Némák” szövivője

Nem is olyan régen, egy miskolci szórakozóhelyen leült az asztalomhoz, ahonnan cimboráim már elszállingóztak, két fiatalember. Rövid csönd után beszélgetésbe elegyedtünk, s mit ad Isten, kiderült, nem egyebütt dolgoznak, mint a bv.-nél, méghozzá Budapesten. Ekkor fölfedtem kilétemet, s találkozásunkat nyomban a „milyen kicsi is ez a világ” szlogenrel nyugtáztuk. Mint újságíró, de semmiképp sem a hiénák közül való, az alkalmat kihasználván megpróbáltam szóra bírni őket. Kértem, ha lehet, nevüket is adva beszéljenek arról, milyen egy fiatal börtönalkalmazott élete... Egyikőjük hallgatagabb lévén, a barátja kezdett beszélni, de nyomban megjegyezte, nem kedvelik, s csak ritkán olvassák a BörtönÚjságot, mert mindig a rabokról szól, az elítéltek szempontjából közelítik meg benne a problémákat. „No, itt az alkalom a megszólalásra!” – nógattam őket. De nem voltak hajlandók nevüket adni az esetleges cikkhez, így aztán csak egyszerű beszélgetés kerekedett köztünk, melyet – mint megígértem – még inkognitójukat megőrizve sem publikálok. Pedig panaszkodtak eleget... Fölmerül a kérdés, miért az újságírót szidják, az újságot nézik

le bévéország dolgozói amiatt, mert nem róluk szól a populáris lap, mikor eddig körülbelül – a nem túl sok intézet közül, ahol jártam – hét-nyolc helyen ajánlottam föl a beszélgetés lehetőségét. Ehhez képest mindössze négy-öt szakmabelivel készíthettem interjút (legtöbbjükkel név nélkül), vagy hallgathattam meg a véleményét, mert mindenki más mereven elzárkózott nemcsak a nyilvánosság elől, de még a velem való megismerkedéstől is.

„Valamelyik” észak-magyarországi intézet nevelője, természetesen nevét nem adván a beszélgetéshez, azért hajlandó volt néhány érdekességet,, illetve köreinkben köztudomású dolgot felsorakoztatni. E tények egy része közvetlen oka a mélységes hallgatásnak, más része közvetve készíti a „smasszerokat”, ahogy fogalmazott, a kénytelen-kelletlen karthausi szótlanságra.

Hallgassuk hát a „némák” szóvivőjét!

– A törvény a smasszer számára fokozott védelmet, a fogvatartottal szemben fokozott felelősséget ír elő. Ez utóbbira egyre inkább oda kell figyelnünk, a nemzetközi normák bevezetése okán is, míg a másik oldal, a bévés érdeke csorbul. A legújabb törvények szűkítették a fokozott védelem lehetőségét. Mert, teszem azt, a foglár nap mint nap atrocitásoknak van kitéve. Általában szóban támadják, szidják, fenyegetik. Ám nincs értelme megsértődni, így nyugodtan a becsületünkbe gázolhatnak a fogvatartottak. Miért nem vesszük föl a sértéseket? A válasz egyszerű, amíg tetteleg nem bántalmaznak bennünket, addig csak magánvádas eljárást kezdeményezhetünk ellenük. Naponta új perekkel gyarapodnának az aktáink, ráadásul a horribilis illetekeket sem tudnánk kifizetni. Ehelyett nyelünk, magunkba fojtjuk elkeseredettségünket, s túrjuk a tehetetlenséget, avagy megkérgesedünk. Ez pedig enyhén szólva is megalázó helyzet, amihez mérten az anyagi megbecsülés nevétségesen kevés. Úgy tűnik, az IM-nek csak mostohagyermek a büntetés-végrehajtás. Kima-

radunk a kedvezőbb juttatásokból, de nemcsak a hivatásos állomány életszínvonala romlik, hanem a közalkalmazottak helyzete is, még a mienkénél is rosszabb az anyagi kondíciójuk. A szakszervezeti javaslatok már a költségvetés szintjén megbuknak. Mire a bévés dolgozó béremelésére kerülne a sor, addigra az elkülönített pénzeket rég fölhasználják egyéb kiadásokra, kifizetésekre. Bévéországban körülbelül 7 ezren tevékenykednek, ez egy nagyobb hazai vállalat létszámának megfelelő emberállomány. Az nem létezik, hogy államháztartási méretekben ennyi alkalmazott normális bérezése a büdzsé rovására történne. Köztudomású, hogy az intézetek parancsnokai még a semmiből is kénytelenek pénzt csinálni. A legalapvetőbb kötelességük, hisz egy börtön nem zárhatja be kapuit, hogy a takarékosági intézkedéseket maximálisan betartsák. Ez vonatkozik a világításon való spórolástól, a rádió- és tv-használat korlátozásán át arra is, hogy a papírok mindkét oldalát teleírjuk. Az anyagiak mégsem alkalmazkodnak e lehetetlen állapotokhoz. Az Országgyűlésben alig hangzik el néhány szó a büntetés-végrehajtásról, annál több a polgári védelemről. Pedig akármennyire devalválódott is a hivatásunk az utóbbi években, évtizedekben, mi is a polgárság érdekeit védjük.

Miért nem lehetséges az, hogy az újraelosztáson túl a börtönök fenntartásába bekapcsolódhassanak a biztosítótársaságok? Hiszen az csak haszon nekik, amíg a rab a mi kenyérünket eszi, s nem követ el újabb százezres, milliós kárt okozó bűncselekményeket.

Ugyanakkor a média miért csak a fogvatartott oldalról közelíti meg a bv. problémáit. *(Ekkor közbevágtam, s elmondtam ezzel kapcsolatos, már fentebb hangoztatott véleményemet, mely egy szakmabélihb, s nem hulvárlapírói álláspont – a szerző.)* Mert ugyan kell az egészséges félelem e szakma gyakorlásához, de a városban elszaporodó tetteges bántalmazásoktól való rettegés ezen már jóval túlmutat. Tulajdonképp mindahányan potenciális áldozatait lehetünk egy-egy bosszúvágyóbb elítéltnak, s ehhez képest fillérekért visszük vásárra a bőrünket. Arról nem is beszélve, hogy az állomány pszichés állapota enyhén szólva is rossz. Ennek részben a félelem a táptalaja, részben az egzisztenciális, megélhetési gond. Egyre romlik az egészségügyi állapotunk. Sok a szervi bajokkal küszködő börtönőr; elsősorban a temérdek talpalás miatt kialakuló mozgásszervi problémákkal keresik föl az orvost. A keringési bajok, valamint a cukorbetegség is tizedelik sorainkat. Az egészségügyi állapot fölmérése jó lenne, ha országos szinten megtörténne. Egyszerűen nem tudok olyan nyugdíjba menő kollégáról, aki ne szenvedne valamilyen kórságban, mire az amúgy is alacsonyabb korhatárt eléri.

A negatív hangulat, amely függ az általános gazdasági helyzettől és a munkahelyi kilátástalanságtól, elkerülhetetlenül begyűrűzik a családokba. Ugyanez nyomja rá bélyegét az állományba tartozók intellektuális és fizikai teljesítőképességére. Ez a hétezer ember mégis ellátja a feladatát. Pedig se anyagi, se közéleti elismerést nem kapunk. A média csak azt a néhány szökést szellőzteti meg, amely évente nagyobb port kavarr, arról ellenben egy árva szót sem szólnak, hogy a 12-13 ezer fogvatartottat e kis és rosszul fizetett, de esküjét minden körülmények között megtartó csapat sikerrel „megőrzi”.

Ha a fogva tartás körülményei az európai normák szerint változnak, jó lenne, ha az állomány presztízse és egzisztenciális lehetősége is e tendenciáknak megfelelően javulna.

Novák Valentin

Fecsegők

A bv. intézetek szakmai vezetőinek nagy gondot okoz, hogy az újonnan felvett testületi tagok közül sokan „szereprohammal” vannak megáldva.

– Nem győzzük nekik hangsúlyozni, hogy ne fecsejjenek, ne diskuráljanak, ne adj’ Isten, ne haverkodjanak a foglyokkal, mert ez nem tartozik a munkájukhoz. Mint ahogy az sem, hogy minősítsenek. Hiába szögezem le minden egyes eligazításkor, mondja az egyik intézet őrparancsnoka, hogy mi nem vagyunk sem rendőrök, sem ügyészek, sem bírók, hanem bv. testületi tagok, akik a kimért-kiszabott büntetést végrehajtjuk. Ez egy hallgatag szakma, ez egy csendes hivatás, nem kell senkit sem meggyőzni, sem lebeszélni, sem megvilágítani, hogy tulajdonképpen milyen ember is az illető, s hogy a bűncselekményéről milyen véleményvel vagyunk.

Érthető, bár elfogadhatatlan, hogy néhány újonc nem tudja ezt a szerep-zavart leküzdeni, még bujkál benne a civil, aki olvassa a lapokat, az első oldalas szenzációkat arról az emberről, aki a keze alatt van, s ez óhatatlanul hat rá. Én mondom: felejtse el! És ne csak bent, hanem kint is. Az a jó felügyelő, bv. alkalmazott, aki a civil ruhájával együtt az öltözőben hagyja a magánemberi mivoltát is. Itt minden elő van írva, s ezeket az előírásokat állandóan ismétljük, magyarázzuk, hogy mit miért teszünk. Nem azért vagyunk itt, hogy örömet leljünk a fogvatartottakban, s elfecsejjük a munkaidőt, hanem azért, hogy a megszabott napirendet végrehajtsuk, a lehető legkevesebb szóval. És ez a kevés szó is akkor

hatásos, ha halk, határozott. Nem szeretem a kiabáló felügyelőt, aki olyan, mint a gyermek a sötét erdőben: hogy ne féljen, füttyörészik. Aki kiabál, aki ordenáré módon beszél, ordítozik, káromkodik, az jelzi, hogy nem ura a helyzetnek. Ráadásul sikertelen is, hiszen a foglyok pontosan tudják hogy egy felügyelő mit miért tesz. A fogoly néhány szóból világosan megérti, mit kell tennie. Ehhez nem kell más, mint egyértelmű, világos beszéd. Tudom én, hogyne tudnám, nem vagyunk egyformák, egyik ezt a hangnemet szereti, a másik azt... De itt bent minden egészen másképp hat. Itt mindenkivel egyformán – tisztességesen – kell beszélni, mert ha a másik emberrel szemben másfajta hangnemet üt meg a felügyelő, a rab gondolkodni kezd: hohó, itt valami nincs rendben! Ezek között biztosan van valami, hiszen a felügyelő szívesebben beszél vele, másképp viselkedik. Máris kész az újabb gond.

Hogy mi jellemzi a jó felügyelőt? Az emberismeret. És a szabályok ismerete. Sokan furcsának találhatják, hogy a szabályokról, a napirendről beszélünk folyamatosan, de ez a munkánk lényege. Aki erről megfeledez, az eleve nem lehet jó bévés. Itt nem kell nyüzsögni, lihegni, itt csak szakmailag és emberileg kell megfelelni. Hogy ez nagyon is nehéz? Ezt a jelenlétet kell elfogadtatni a fogvatartottakkal. Az a jó felügyelő, aki csak áll a maga helyén, de a zárkabeliek tudják, érzik, hogy ott van. Ehhez komoly és tartós erőfeszítésre van szükség. Szakmai tudásra, testületi elhivatottságra. A többi csak mese...
á. j.

Becsület

Arról is beszélni kellene, kik vannak a rács másik oldalán, s hogyan kerültek oda. Azt azért tisztességgel leszögezhetjük: a zömük nem illemtanár. A felügyelőkön, a trepni emberein csapódik le minden. Mondhatnánk, becsületsértések záporában élnek, csupán azért, mert a törvényt szolgálják. Ráadásul olyan emberek körében, akik a felelősség-áthárításban, a bűnbak-képzésben legalább főiskolai katedrát érdemelnének. El lehet képzelni, miféle nyomdafestéket nem tűrő szavak röpködnek kifelé a tátikán. Mit tehet ilyenkor a felügyelő? Magánemberként feljelentheti az illetőt. Holott nem magánemberként, hanem a törvény végrehajtójaként van a bv. intézetben. És a törvény nem védi meg a törvény végrehajtóját. Ez a munka egyszerre szolgálat és hivatás. Aki ezt végzi, méghozzá jól és szakszerűen, az megérdemelné, hogy a törvény megvédje. Ha már az őrzöttek – akár előzetesek, akár jogerősek – ezt nem veszik figyelembe. Hangsúlyozzuk a szakszerűséget, hiszen köztük is akadnak, akik szerepavarral küzdenek. De akik betartják és betartatják a szabályokat, akik szakmai és emberi tisztességgel végzik áldozatos munkájukat, azokat igenis védje meg a törvény a nemtelen sértésektől!

Sok közintézmény dolgozója – no és ügyfele – attól szenved, hogy nincs pontosan körülhatárolva, mi is a teendője, mi is a feladata. Nos, itt ez pont fordítva van, a bévés nem tesz mást, mint ami a nevében van: végrehajtja a büntetést! Törvények és szabályok meghatározta módon. Nem a bv. intézet dolgozója emel vádat, nem ő hoz ítéletet. Ő csak végrehajt.

E sorok írója sem kívánja vissza azt az időt, amikor minden elítélt vagy előzetes, ha meglátott egy bévést, lekapta sapkáját és nyomban a fal felé fordult, miközben alázatosan köszönetet rebegett. De azt sem tartja elfogadhatónak és tisztességesnek, ami ma van.

A bűnelkövetők zöme – akár előzetes, akár elítélt – azon a véleményen van, az a rendes ember, akinek sok pénze van, s mivel az újsütetű milliomosok között egyetlen bv. felügyelő sem akad, kész tehát a lesújtó vélemény, a bévések között egyetlen rendes ember sincs.

Mindez lehetne magánvélemény, amit ki-ki megtart magának, de sajnos, nem az! Teli torokból harsogják a nap huszonnégy órájában, és ami felháborító: büntetlenül!

Mert a bévések, bár joggal tartják őket szegénynek, nem ostobák. Ugyan ki lenne az, aki becsületsértési pört akasztana egy-egy őt sértegető fogoly nyakába? Meg a sajátjába?

Ács Jenő

Kényszerképzet?

„Ne csodálkozz, ó, idegen! Nálunk ez a szokás: nálatok talán ugyanezt illetőleg más!”
(Platón)

Születésnapot, előléptetést, győztes labdarúgó-mérkőzést ünnepeltek néhányan, örülvén a vénasszonyok nyarának.

Mint ilyenkor lenni szokott, terítékre került a munka, az ezzel kapcsolatos panaszok, vélemények. A kerti asztalnál (közel a fegyintézet falához) vegyes társaság beszélget, nem számít a rendfokozatok különbsége és kivételesen az sem, melyikük van külső őrségen avagy körleten, műhely-

ben, kapuban, konyhán, szállításon, noha máskor igen ügyelnek a „kasztok” fontosságára.

Valójában a helyszűke miatt kerültek közös helyre, ahol egy darabig barátságosan (!) diskurálnak a hozzájuk telepedett civilvel, de csak addig, amíg az „idegen” óvatlanul azt nem mondja valamire: „Ez a smasszer...”

Alattomosan robbanó taposóaknak erejéhez hasonlatosan morajlik föl az önérzet, és a komázgatásban ritkán jeleskedő most bajtársiasan „bekeményít”. Holott nem lenne semmi különlegessége az egymás szavába vágó rátartiságnak, ha a méltóságukhoz ragaszkodók végighallgatnák a kifejezés eredetével kapcsolatos véleményt: a magyar nyelv már régen átformálta a német *smendöfert*, illetve annak francia változatát, a *chemin de fer*-t. Az ösztűzbe került polgár igyekezete hiábavaló, sőt, csak olaj a tűzre, hogy tudományos (etimológiai) fejtegetésbe kezd, netán rokonértelmű szavak hétköznapi és irodalmi (fő)használásának mikéntjeiről, az argó (tolvajnyelv) fejlődésének történetéről értekeznek. Kezdvé azzal, hogy a börtönört (hajdanán) neveztek porkolábnak, foglárnak, poroszlonak, tömlőctartónak, majd (újabb) fegyőrnek, felügyelőnek.

A jelenlévők érzékenykedése azért különös, mert bűnüldöző kollégáikat maguk is „becézgetik” olyasféleképpen, hogy nyominger, kopó, hekus, zsandár, andris, jagelló, fejdadász, fakabát – és még bő fél-tucatnyi módon. Számos szakma – hivatás – művelői is tudomásul veszik a gúnyolódást: a színész lehet komédiás, csepűragó, ripacs, de ha azt nézzük, a börtön sem mentes az élcelődésektől: kóter, dutyi, áristom, hűvös, sitt, robija – de ne folytassuk. Ennél sokkal figyelemre méltóbb az a jelenség,

hogy miért erősödik, terebélyesedik manapság a „smasszerok” körében a durcászkodás, az „idegenekkel” szembeni haragvás. Ugyanakkor az egymás közötti (hivatalos-egyéni) kapcsolatokban is tettenérhető a sértődöttség!

Tekintsünk el annak felsorolásától, miszerint, szűkebb-tágabb környezetükben hogyan vélekednek feletteseikről, a szerintük valamiért kedvezményezettebb munkatársaikról, a szakképzettségük (kapcsolataik) révén „mellékeshez” jutókról, az iparkodni, tanulni akarókról, a szabályok betartásához ragaszkodókról, a hóbörgéseket megmosolygókról. Nem tartoznak a kivételezettek közé a büntetés-végrehajtási intézményekben előforduló eseményekre kíváncsi „firkászok” sem. Vannak helyzetek, amikor (finoman fogalmazva) nem örülnek látogatásuknak, érdeklődésüknek. Formálisan ugyan eleget tesznek kéréseik-

nek, de érezhetően szeretnék pokolban tudni a kotnyeleskedőket, főleg akkor, ha belső szabálytalanságokról, a fegyelmi okok miatti leszerelésekről, a gondosan takargatott „ügyekről” akarnak tájékozódni. Lehetne mindezt azzal magyarázni (mentetni), hogy ez a „világ” soha nem akart nyitott lenni, tehát a szokásostól jelentősen eltér a „stílusa” is.

Akik az utóbbi évtizedekben egyfajta közösségben éltek, olykor a lelki betegség sérülékenyek, akár a fegyveres testületek rendszerváltás előtti tagjai is, mert utána más szövegű esküvel kell szolgálniuk a hazát! Tudathasadásos állapot (érzés) ez a bévéseknél is, hiszen javarészen tovatűntek az anyagi-erkölcsi kiváltságok, már nem lehet kismövésű, „térzoknis” fegyőröknek üvöltözve terelgetni az (egyébként megérdemelt) büntetésüket töltőket. Hovatovább csupán arra emlékezhetnek büszkén a régi dicsőségből: akkor is úrnak szólították őket, amikor másoknak az elvtárs dukált. Az értékvesztés tényével magyarázható az is, hogy szabad idejükben csak kevesen felejtik magukon egyenruhájukat: amikor vége a szolgálatnak, a telepe(ke)n élők sem „viselek” örömmel a szürke uniformist. Változásnak tekinthető az is, hogy hajdanán nyilvános helyen legfeljebb véletlenül politizáltak, mostanában viszont lármásan szidják a rendszert, a pártokat, az országgyűlési képviselőket, parancsnokokat. Elégedetlenek (jogosan!) a jövedelmükkel, az adólevonásokkal, bírálják az elítélteknek kedvező jogszabályok „badarságait”. Úgy tűnik – egyelőre –, ennyit vélnek hasznosíthatónak a szólásszabadságból, a demokráciából, miközben ismételtetik valódi és vélt sérelmeiket. A nyugdíjas-találkozásokon elhangzottak szinte felségsértéssel érnek fel, bár odafelelnek egymásnak is, néha lekommunistáz-

va, ávószóva a másikat, pedig a közelmúltban esetleg még feszes vigyázzban tisztelegtek obszitos társuknak.

Ami azt illeti, komoly okai vannak (letek) az ingerültségnek, mert a zsványok (fegyencek, foglyok, rabok, tolvajok, betörők, gyilkosok, fajtalankodók, csalók) felelősségre vonása körülményes, a megfenyített emberjogi szervezeteknek panaszolja sanyarú sorsukat, és gyakorta kapnak tőlük védelmet a netán életfogytiglant (akár bitót!) érdemlők is. Súlyosabb következmények nélkül vigyoroghatnak a fizikailag fáradt, szellemileg kimerült, lelkileg porig gyötört fegyőrökre, hiszen nincsenek durva kényszerítő eszközök. Az a pár nap fogda pedig némelyeknek kifejezetten üdülés, az őket bántalmazni akaró rabtársak előli menekülés ragyogó lehetősége. De az érem másik oldalára pillantva arról sem szabad hallgatni, hogy az utóbbi fél évszázad eseményeit összegzők, a sebeikre, szenvedéseikre emlékezők nem felejtenek! A volt politikai foglyok név szerint szidalmazták börtönőreiket, a circlin leskelődőket, a napestig kegyetlenkedőket, az értelmiségi rabokat hülyéző nevelőket, akik most tagadnak mindent, vagy azt mondják, hogy parancsra tették...! Kibogozhatatlan kuszaságban gyökereznek az indulatok, erősödik a lenézettség kényszerképzete (fóbia), szaporodnak a magyarázkodások, hogy ez csupán kényszerpálya az állástalan tanárnak, a „karcsúsított” hadseregből távozott katonatisztnek, a szakmájában elhelyezkedni képtelen munkásnak. Hogyan tovább? Cato tanácsa („Sértődést ne mutass, ha nem állhatsz bosszút azonnal”) a huszadik század vége felé is megszívlelendő, ám ne feledjük, hová vezethetnek a lenyelt indulatok!

Hajnal László Gábor